

Perusmuistio: Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäättöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annetun direktiivin 2012/29/EU muuttamisesta

Eduskuntatunnus
U 44/2023 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 12.7.2023 ehdotuksen (COM(2023) 424 final) rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevan direktiivin 2012/29/EU muuttamisesta (jäljempänä uhridirektiivi). Uhridirektiivissä vahvistetaan rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevat vähimmäisvaatimukset.

Alkuperäisen direktiiviehdotuksen sisältöä on käsitelty tarkemmin asiaa koskevassa U-kirjelmässä U 44/2023 vp. U-jatkokirjeessä UJ 11/2024 vp on käsitelty neuvoston direktiiviehdotukseen neuvotteluiden aikana tehtyjä keskeisimpiä muutoksia.

Direktiiviehdotusta on käsitelty Espanjan, Belgian, Unkarin ja Puolan puheenjohtajakaudella neuvoston rikosoikeusyhteistyöryhmässä syyskuusta 2023 lähtien. Direktiiviehdotuksesta saavutettiin neuvoston yleisnäkemyksessä oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 13.–14.6.2024. Myös Suomi hyväksyi yleisnäkemyksen. Trilogineuvottelut Euroopan parlamentin kanssa käynnistyivät Unkarin puheenjohtajuuskauden loppupuolella loppuvuodesta 2024. Puola on edistänyt aktiivisesti ehdotuksen käsittelyä. Puolan tavoitteena on saattaa neuvottelut päätökseen puheenjohtajuuskaudellaan. Puheenjohtajan mukaan poliittinen yhteisymmärrys Euroopan parlamentin kanssa olisi tällöin saavutettava viimeistään kesäkuun puolivälissä.

Trilogineuvottelut jatkuvat edelleen ja keskusteltavana on vielä Suomelle keskeisiä kysymyksiä, jotka koskevat uhrille suoritettavaa vahingonkorvausta, oikeusapua, uhrin

yhteystietojen luovuttamista rikoksesta epäillylle sekä eräiden päätösten uudelleentarkastelu-oikeutta ja oikeussuojakeinoja. Tämä kirjelmä perustuu puheenjohtajamaan esittämiin viimeisimpiin kompromissiehdotuksiin.

Tässä kirjelmässä tarkastellaan erityisesti Suomen kannalta keskeisimpiä trilogineuvottelujen kysymyksiä ja täydennetään Suomen kantoja trilogineuvottelujen loppuvaiheeseen.

Suomen kanta

Valtioneuvosto on muodostanut näkemyksen direktiiviehdotukseen aikaisemmin eduskuntakirjelmässä U 44/2023 vp ja UJ 11/2024 vp, joita valtioneuvosto täydentää tällä U-jatkoselvityksellä seuraavasti osallistuakseen direktiiviehdotuksen neuvotteluihin:

Valtioneuvosto katsoo, että direktiiviehdotus on neuvottelujen aikana pysynyt monilta osin Suomen neuvottelutavoitteiden mukaisena. Siltä osin kuin Euroopan parlamentin kannat ovat aiheuttaneet muutoksia direktiiviehdotukseen, valtioneuvosto katsoo, että saavutetut kompromissit vastaavat monilta osin Suomen neuvottelutavoitteita.

Vaikka trilogineuvotteluissa direktiiviin on palautettu Suomelle komission ehdottamassa muodossa vaikea vahingonkorvausta koskeva 16 artikla, valtioneuvosto katsoo, että neuvotteluissa saavutettu kompromissiratkaisu on hyväksyttävissä. Valtioneuvosto katsoo, että uhrin yhteystietojen luovuttamista koskeva kompromissiratkaisu huomioi Suomen kannan mukaisesti puolustuksen oikeudet ja on siten hyväksyttävissä.

Trilogineuvotteluissa uhrien tukipuhelinta koskevaan 3 a artiklaan on lisätty uusi velvoite, joka koskee Rikosuhripäivystyksen chat-palvelun tarjoamista. Valtioneuvosto pyrkii neuvotteluissa ratkaisuun, joka on sovitettavissa Suomen järjestelmään kohtuullisin lisä kustannuksin.

Valtioneuvosto pyrkii neuvotteluissa ehdotettua joustavampaan oikeusapua koskevaan sääntelyyn. Valtioneuvosto kuitenkin katsoo, että Suomi voi hyväksyä oikeusapuun liittyvät ratkaisut osana kokonaiskompromissia.

Valtioneuvosto pyrkii direktiivin jatkoneuvotteluissa siihen, että direktiivin sääntely olisi mahdollisimman selkeää. Valtioneuvosto muodostaa kantansa lopulliseen neuvottelutokseen direktiiviehdotuksesta kokonaisarvioinnin perusteella ottaen huomioon hallitusohjelman uhrien asemaa ja oikeuksia koskevat painotukset.

Pääasiallinen sisältö

Seuraavassa tarkastellaan erityisesti Suomen kannalta keskeisimpiä trilogineuvotteluissa käsiteltäviä kysymyksiä.

Uhrille suoritettava vahingonkorvaus

Trilogineuvotteluissa Suomelle merkityksellinen vahingonkorvausta koskeva 16 artikla on otettu takaisin direktiiviehdotukseen. Suomi suhtautui erittäin varauksellisesti uhrille suoritettavaa vahingonkorvausta koskeviin ehdotuksiin komission ehdottamassa muodossa. Neuvotteluissa tuli pyrkiä siihen, että direktiivi sallii jatkossakin vahingonkorvausasian käsittelemisen rikosasian käsittelystä erillään. Lisäksi neuvotteluissa tuli pyrkiä ratkaisuihin, jotka eivät edellytä kansallisen rikosvahinkolainsäädännön perusratkaisuiden muuttamista.

Vaikka 16 artiklasta ei ole vielä saavutettu yhteisymmärrystä, sitä koskevat neuvottelut vaikuttavat menevän Suomen kannalta oikeaan suuntaan. Vaikuttaisi siltä, että kompromissi sallii jatkossakin vahingonkorvausasian käsittelemisen rikosasian käsittelystä

erillään. Puheenjohtajan viimeisimpien kompromissiehdotusten perusteella vaikuttaisi myös siltä, että direktiivi ei tulisi edellyttämään kansallisen rikosvahinkolainsäädännön perusratkaisuiden muuttamista. Direktiivi kuitenkin edellyttäisi jäsenvaltiolta sellaisen mekanismin olemassaoloa, jonka kautta voidaan fasilitoida rikosentekijälle maksettavaksi tuomittua vahingonkorvausta. Johdantokappaleen mukaan tällä tarkoitetaan esimerkiksi ulosottoa. Valtion suorittaman korvauksen yhteyteen on otettu viittaus voimassa olevaan rikosvahinkoja koskevaan direktiiviin 2004/80/EY.

Oikeus oikeusapuun

Euroopan parlamentin kannasta johtuen trilogineuvotteluissa on käyty keskustelua oikeusapua koskevan 13 artiklan muuttamisesta. Komission ehdotus ei pitänyt sisällään 13 artiklaa koskevaa muutosehdotusta. Nykyisen 13 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että uhrilla on mahdollisuus oikeusapuun, jos hänellä on rikosoikeudellisen menettelyn osapuolen asema. Edellytykset tai menettelymääräykset, joiden nojalla uhri voi saada oikeusapua, määritetään kansallisessa oikeudessa.

Puheenjohtajan viimeisimmän kompromissiehdotuksen perusteella artiklasta poistettaisiin viittaus siihen, että edellytykset oikeusavun myöntämiselle määritetään kansallisessa oikeudessa. Ehdotetun muotoilun mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistuttava, että uhreilla, joilla ei ole riittäviä varoja oikeudellisen avun maksamiseen rikosprosessissa, on mahdollisuus oikeusapuun, joka kattaisi myös vahingonkorvauksen vaatimisen. Kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat soveltaa uhrin taloudelliseen tilanteeseen perustuvaa tarveharkintaa (*means test*), käsillä olevan tapauksen laatuun perustuvaa tarveharkintaa (*merits test*) tai molempia. Kohdassa lisäksi listattaisiin tekijät, jotka kummassakin tarveharkinnassa on otettava huomioon.

Artiklan uudessa 2 kohdassa säädettäisiin poikkeuksesta 1 kohtaan. Kohdan mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että tietyt kansallisessa lainsäädännössä määritetyt uhrin, jotka ovat rikosoikeudellisen menettelyn osapuolia, ovat oikeutettuja oikeusapuun. Kohdassa mainitaan esimerkkinä uhriryhmistä lapset ja vammaiset. Jäsenvaltio voisi kuitenkin itse määritellä uhriryhmät kansallisessa lainsäädännössä. Kohta tarkoittaisi siis, että näihin uhriryhmiin ei sovellettaisi kumpaakaan 1 kohdassa tarkoitettua tarveharkintaa. Puheenjohtaja on kuitenkin ilmaissut pyrkivänsä neuvotteluissa siihen, että myös 2 kohtaan soveltuisi uhrin taloudelliseen tilanteeseen perustuva tarveharkinta.

Uudelleentarkasteluoikeus ja oikeussuojakeinot

Tällä hetkellä yksi trilogineuvotteluissa esillä ollut keskeinen kysymys liittyy tiettyjen oikeudenkäyntimenettelyn aikana tehtyjen päätösten uudelleentarkastelua koskevaan 10 b artiklaan sekä oikeussuojakeinoja koskevaan 26 d artiklaan. Euroopan parlamentti ei todennäköisesti tyydy yleisnäkemyksessä tehtyihin muutoksiin, joissa 10 b artiklan mukaisen uudelleentarkasteluoikeuden myöntäminen jätettiin jäsenvaltioiden harkintaan ja 26 d artikla poistettiin kokonaan. Puheenjohtajan viimeisimmässä ehdotuksessa 10 b artiklan uudelleentarkasteluoikeutta koskeva velvoite on siirretty suojelutoimenpiteitä koskevan 23 artiklan yhteyteen, sillä uudelleentarkasteluoikeus koskisi kyseisen artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja suojelutoimenpiteitä.

Osittain 10 b artiklaan liittyvän 26 d artiklan osalta useilla jäsenvaltioilla on huolia koskien artiklan laajaa soveltamisalaa. Komission alkuperäisen ehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että uhreilla on kansallisen lainsäädännön nojalla käytössään tehokkaat oikeussuojakeinot siltä varalta, että heidän tämän direktiivin mukaisia oikeuksiaan loukataan. Artikla heijastelee perusoikeuskirjan 47 artiklaa.

Uhrin yhteystietojen luovutus rikoksenteikijälle

Uhrin yhteystietojen luovuttamista rikoksenteikijälle koskevan 21 artiklan uuden 3 kohdan osalta neuvotteluissa ollaan päätyvässä ratkaisuun, joka poikkeaa yleisnäkemyksestä. Yleisnäkemyksessä lähtökohtana oli näiden tietojen asianosaisjulkisuus, mutta toimivaltainen viranomainen voisi poiketa tästä lähtökohdasta tapauskohtaisen arvion perusteella. Trilogineuvotteluissa saavutetussa kompromissiratkaisussa lähtökohtana sen sijaan olisi, ettei uhrin osoitetietoja, puhelinnumeroa ja sähköpostiosoitetta luovuteta teikijälle, ellei toimivaltainen viranomainen arvioi, että tietojen antamatta jättäminen vaarantaisi puolustuksen oikeudet.

Uhrin oikeus saada tietoja asiansa käsittelystä

Euroopan parlamentin kannasta johtuen trilogineuvotteluissa on käyty keskustelua uhrin tiedonsaantioikeutta koskevan 6 artiklan muuttamisesta. Komission ehdotus ei pitänyt sisällään 6 artiklaa koskevaa muutosehdotusta. Artiklan osalta on saavutettu sopu jäsenvaltioiden ja Euroopan parlamentin välillä. Pääosin artiklaa koskevat kompromissit vaikuttavat vastaavan jo voimassa olevan direktiivin sääntelyä. Artiklaan ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi uusi 7 kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistuttava, että uhrille tehty ilmoitus oikeudesta saada artiklan mukaisia tietoja sekä uhrin pyyntö saada tietoja kirjaan asianmukaisesti kansallisessa lainsäädännössä säädetyllä tavalla.

Uhrien tukipalvelut

Uhrien tukipuhelinta koskevaan 3 a artiklaan on lisätty uusi velvoite palvelun tarjoamisesta myös tieto- ja viestintäteknologian välityksellä. Puheenjohtajan viimeisimmän kompromissiehdotuksen mukaan palvelua tulisi tarjota tieto- ja viestintäteknologian välityksellä jäsenvaltioiden virallisten kielten lisäksi kielellä, jota uhri ymmärtää, käyttämällä esimerkiksi käännös- ja tulkkausteknologiaa. Suomi on neuvotteluissa pyrkinyt rajaamaan velvoitetta yhteen jäsenvaltiossa eniten käytettyyn kieleen. Tukipuhelinten tulisi tarjota laadukasta tukea riittävien aukioloaikojen puitteissa.

Uhrien tukipalveluja koskevaa 8 artiklaa on muutettu niin, että jäsenvaltioiden tulisi pyrkiä varmistamaan erityistukipalvelujen täysi toimintakyky kriisiaikoina. Lisäksi yleisten ja erityistukipalveluiden tulee olla helppokäyttöisiä, saavutettavia ja saatavilla, myös verkon tai tieto- ja viestintäteknologian välityksellä. Palvelujen tulee olla koordinoituja ja niiden riittävä maantieteellinen jakautuminen ja kapasiteetti tulisi varmistaa.

Uhrien tukipalveluista saatavaa tukea koskevaa 9 artiklaa on täsmennetty niin, että tukipalvelujen tulisi jatkossa tarjota tietoa ja tarvittaessa ohjausta terveydenhuoltopalveluihin, mukaan lukien seksuaali- ja lisääntymispalveluihin, niille uhreille, joilla on erityisiä tarpeita, kuten seksuaali-, perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreille. On kuitenkin epäselvää, mitä ohjaamisella käytännössä tarkoitetaan.

Lapsille kohdennettuja ja yhdenmukaisia tukipalveluita koskevaa 9 a artiklaa on muutettu niin, että tukea tulisi tarjota myös lapsiuhreille, jotka ovat todistaneet rikosta. Lapsiuhreille tarjottaviin tukimuotoihin olisi lisättävä hallinnollinen tuki, jonka sisältöä ei ole täsmennetty direktiivissä. Hallinnollinen tuki saattaisi tarkoittaa tukea esimerkiksi lomakkeiden täyttämiseksi, kun lapsi ei pysty itse kirjoittamaan. Jäsenvaltioiden tulisi harkita artiklan palvelujen tarjoamista samoissa tiloissa ja toteuttaa tarvittavat toimet varmistaakseen siinä määrin kuin mahdollista, artiklan palvelujen riittävä alueellinen saatavuus ja kapasiteetti. Erityishuomiota tulisi kiinnittää lapsen etuun ja lapsen rikoksen johdosta kärsimään haittaan.

Lisäksi jäsenvaltioiden tulisi varmistaa, että 9 ja 9a artiklan palvelujen laatua seurataan näyttöön perustuvilla menetelmillä rasittamatta kohtuuttomasti tukipalvelujen tarjoajia, ja tarvittaessa tukipalvelujen laatua tulisi kehittää seurannan tulosten pohjalta.

Rikosten glorifioinnista vahinkoa kärsineet uhrin

Euroopan parlamentin kannasta johtuen trilogineuvotteluissa on käyty keskustelua uuden 18 a artiklan lisäämisestä direktiiviin. Artikla koskisi uhrille annettavaa tukea ja suojelua silloin, kun uhri on kärsinyt rikoksen lisäksi vahinkoa vakavien rikosten, kuten terrorismi-direktiivissä 2017/541 säädettyjen rikosten glorifioinnista. Ehdotus on epämääräinen. Puheenjohtajan viimeisimmän kompromissiehdotuksen mukaan artikla ei edellyttäisi uusia kriminalisointeja tai uusien uhrikategorioiden luomista.

Koulutus ja tietoisuuden lisääminen

Oikeusallalla toimivien koulutusta koskevaan 25 artiklaan on tehty lisäyksiä koulutusten tarkoitukseen ja sisältöön liittyen. Lisäksi jäsenvaltioiden tulisi tukea koulutusten järjestäjiä, jotta koulutusta voidaan kehittää ja tuottaa sekä varmistaa koulutuksen laatu ja saataavuus koko jäsenvaltion alueella.

Ehdotukseen on lisätty uusi tietoisuuden lisäämistä ja uhrien oikeuksista tiedottamista koskeva 25 a artikla, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava tarvittavin toimin, että uhrin sekä henkilöt, jotka todennäköisesti ovat tekemisissä uhrien kanssa, ovat tietoisia uhrien oikeuksista. Tällaiset toimet, kampanjat mukaan lukien, voitaisiin toteuttaa useiden eri kanavien kautta tiedonsaannin varmistamiseksi. Tietoa tulisi antaa rikoksesta ilmoittamisesta, uhrien oikeuksista, saatavilla olevista yleisistä ja erityistukipalveluista, oikeusjärjestelmän toiminnasta ja siihen liittyvistä menettelyistä. Tiedon tulisi olla saavutettavaa, käyttäjäystävällistä ja helposti saatavilla, myös verkossa. Tieto tulisi tuottaa tarvittaessa yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa ja varmistaa, että sisältö on johdonmukaista ja se päivitetään säännöllisesti. Lisäksi jäsenvaltioiden tulisi joko pyrkiä varmistamaan, että tarvittavat toimenpiteet otetaan käyttöön uhrien tietoisuuden lisäämiseksi tarjolla olevasta avusta ja oikeuksien käyttämisestä, pitäen sisällään opastavat mekanismit, jotka edistävät helppoa ja nopeaa tarvittavien palvelujen tunnistamista, tai ottaa käyttöön julkiset rekisterit akkreditoituista tukipalveluista.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Direktiivin muutosehdotuksen oikeusperustaksi on määritelty Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 82 artiklan 2 kohdan c alakohta.

Oikeusperusta on edelleen asianmukainen. Ehdotus käsitellään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä ja neuvosto tekee ratkaisunsa määräenemmistöllä.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa vastuuvaiokuntina ovat kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta LIBE sekä naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon valiokunta FEMM. Raportoinnina toimivat Javier Zarzalejos (EPP/LIBE) ja Lucia Yar (Renew/FEMM). Parlamentti hyväksyi kantansa direktiiviehdotuksesta 12.4.2024.

Kansallinen valmistelu

U-jatkokirjettä on käsitelty oikeus- ja sisäasiat -jaostossa (EU 7) 22.–23.5.2025.

Eduskuntakäsittely

Direktiiviehdotusta koskevasta U-kirjelmästä (U 44/2023 vp) ovat antaneet lausuntonsa lakivaliokunta (LaVL 12/2023 vp) ja hallintovaliokunta (HaVL 18/2023 vp). Suuri valiokunta hyväksyi eduskunnan kannan SuVEK 88/2023 vp. Suuri valiokunta yhtyi erikoisvaliokuntien lausuntojen mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

U-jatkokirje (UJ 11/2024 vp) käsiteltiin lakivaliokunnassa, joka kannanotossaan yhtyi valtioneuvoston kantaan. Suuri valiokunta hyväksyi eduskunnan kannan SuVEK 57/2024 vp. Suuri valiokunta yhtyi erikoisvaliokuntien kannanottojen mukaisesti valtioneuvoston kantaan.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Valtioneuvosto täydentää UJ 11/2024 vp tehtyä arviota direktiiviehdotuksen edellyttämistä muutoksista kansalliseen lainsäädäntöön seuraavasti:

Ehdotettu uusi 6 artiklan 7 kohta edellyttäisi todennäköisesti esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (122/2014) muuttamista. Suomessa 6 artiklan velvoitteet on laitettu täytäntöön pääosin esitutkintalain 4 luvun 18 ja 19 §:ssä. Edellä mainitun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n mukaan esitutkintapöytäkirjaan on tehtävä merkintä esitutkintalain 4 luvun 18 §:ssä tarkoitetuista ilmoituksista. Asetuksessa ei ole mainintaa 19 §:ään liittyvästä ilmoituksesta. Käytännössä kuitenkin poliisin Patja-järjestelmässä on tälle asialle oma valintakohtansa asianomistajan tiedoissa.

Ehdotettu 21 artiklan 3 kohta saattaisi edellyttää rikosprosessin asianosaisjulkisuutta koskevan sääntelyn muuttamista. Nykyisin esitutkintalain 4 luvun 15 §:n 3 momentin mukaisesti asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) 11 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitetuista tiedoista. Näitä tietoja ovat asianomistajan salassa pidettävät osoite-, puhelin- ja muut vastaavat yhteystiedot, jos tiedon antaminen vaarantaisi asianomistajan turvallisuutta, etuja tai oikeuksia. Asianomistajan yhteystiedot voidaan jättää luovuttamatta esitutkinnassa myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan nojalla.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 12 §:n 2 momentissa säädetään, että asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitetuista tiedoista. Lisäksi 9 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 24 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla yhteystiedot sisältävä oikeudenkäyntiasiakirja ja tuomion osa voidaan julistaa salaiseksi. Julkista ratkaisua koskevan 26 §:n 2 momentin mukaan 9 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuja tietoja ei saa ottaa julkiseen ratkaisuun, ellei siihen ole erityisen painavaa syytä.

Oikeusapua koskeva ehdotus vaikuttaa pitkälti olevan sovitettavissa yhteen kansallisen oikeusapulain sääntelyn kanssa (257/2002). Lisäksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 1 a §:ssä säädetään tilanteista, joissa tuomioistuin voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten. Artiklan 2 kohtaa koskeva viimeisin kompromissiehdotus kuitenkin poikkeaa kansallisessa lainsäädännössä säädetystä oikeusavun myöntämisen edellytyksistä. Edellä todetusti puheenjohtaja on kuitenkin ilmaissut pyrkivänsä neuvotteluissa siihen, että myös 2 kohtaan soveltuksi uhrin taloudelliseen tilanteeseen perustuva tarveharkinta. Ehdotus saattaisi edellyttää joiltain osin kansallisen lainsäädännön muuttamista. Neuvottelujen ollessa kesken, muutosten laajuutta on haastavaa arvioida.

Samoin 10 b ja 26 d artikloja koskevien ehdotusten vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön on haastavaa arvioida neuvottelujen tämänhetkisessä vaiheessa. Kuten U-kirjelmän sivulla 11 on esimerkiksi todettu, kansallisessa laissa ei säädetä erillisestä ja ehdottomasta muutoksenhakuoikeudesta 23 artiklan 3 kohdan a–c alakohtien mukaisia toimenpiteitä koskevaan päätökseen. Sama johtopäätös voitaneen tehdä d alakohdan osalta.

Ehdotettu muutos 9a artiklaan, joka koskisi tuen tarjoamista rikosta todistaneille lapsiuhrille, saattaisi edellyttää lainsäädännön muuttamista. Lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä annettu laki (1009/2008) koskee nykyisin vain lapsia, joiden epäillään joutuneen rikoksen uhriksi. Lakia ollaan tosin parhailaan uudistamassa ja tässä yhteydessä arvioidaan lain soveltamisalan laajentamista rikosta todistaneisiin lapsiin. Lisäksi on huomioitava, että poliisi tekee esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa todistaneista lapsista automaattisesti lastensuojeluilmoituksen, ja lapsen tuen tarve arvioidaan lastensuojelussa tai muualla sosiaali- ja terveydenhuollossa. Jos rikoksen todistamisen katsotaan saaneen aikaan tuen tarpeen, lapsi on oikeutettu saamaan tarvitsemiaan palveluja.

Taloudelliset vaikutukset

Direktiiviehdotuksen taloudellisia vaikutuksia on aiemmin käsitelty ehdotusta koskevissa eduskuntakirjelmissä U 44/2023 vp ja UJ 11/2024 vp. Valtioneuvosto täydentää niissä esitettyä arviota seuraavasti:

Puheenjohtajan viimeisimpien asiakirjojen perusteella Rikosuhripäivystyksen tulisi tarjota chat-palvelua suomen kielen lisäksi jatkossa myös ruotsiksi ja käännös- ja tulkkausteknologiaa hyödyntämällä useilla eri kielillä. Ehdotus mahdollisesti edellyttäisi lisäresurssien kohdentamista Rikosuhripäivystyksen toimintaan ja direktiivin mukaisten yleisten tukipalveluiden tuottamiseen liittyvän julkisen palveluvelvoitteen täsmentämistä.

Artiklojen 9 ja 9a palvelujen laadun seuraaminen näyttöön perustuvilla menetelmillä edellyttäisi mahdollisesti resurssien kohdentamista arviointimenettelyihin. Täytäntöönpanon yhteydessä arvioidaan olemassa olevan palveluverkoston maantieteellisen kattavuuden riittävyyttä.

Oikeusallalla toimivien koulutusta koskevaan 25 artiklaan tehty lisäykset voivat edellyttää lisäresurssien kohdentamista koulutuksen tuottamiseen. Ehdotukseen lisätty uusi tietoisuuden lisäämistä ja uhrien oikeuksista tiedottamista koskeva 25 a artikla voi edellyttää resurssien lisäämistä erilaisiin tietoisuutta edistäviin toimiin.

Edellä kuvatuista mahdollisista lainsäädännön muutostarpeista saattaisi aiheutua resurssivaikutuksia eri viranomaisille.

Kansallisesta rahoituksesta päätetään julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvion valmistelun yhteydessä.

Koska EU-säädösten täytäntöönpano edellyttää usein merkittäviä taloudellisia panostuksia kansallisella tasolla, Suomi pitää erittäin tärkeänä, että jäsenvaltioille aiheutuvia kustannuksia katetaan olemassa olevalla EU-rahoituksella esimerkiksi kohdentamalla oikeusalan rahoitusta EU-sääntelyn täytäntöönpanon tukemiseen. Komission tulisi jo ehdotuksia tehdessään paljon nykyistä kattavammin huomioida säädösehdotusten taloudelliset vaikutukset sekä EU-rahoitusmahdollisuudet niiden kattamiseen (E 57/2023).

Asiakirjat

COM(2023) 424 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Erityisasiantuntija Sofia Söderholm
sofia.soderholm@gov.fi
+358 295 150 034

Erityisasiantuntija Pauliina Sillfors
pauliina.sillfors@gov.fi
+358 2951 50217

VAHVA-tunnus

EU/992/2023